

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปได้ด้วยดีนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสำคัญ (กรมวิชาการ, 2535, หน้า 1) ความคิดสร้างสรรค์นับเป็นความสามารถที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ และเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ (อารี พันธมณี, 2540, หน้า 1) เมื่อพิจารณาลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์พบว่า บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์เป็นบุคคลที่ชี้นำตัวเองได้ เป็นตัวของตัวเอง อดทนต่อความคลุมเครือ เป็นธรรมชาติ ไม่ติดอยู่กับกฎเกณฑ์เก่า เชื้อมั่นตนเอง ยืดหยุ่น และมีอารมณ์ขัน ไม่ย่อท้อต่อการผลิตผลงานสร้างสรรค์ และเชื่ออำนาจภายใน คนที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นผู้ที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร (สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ, 2537, หน้า 41) ความคิดสร้างสรรค์เป็นศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของทุกคน ซึ่งจะต้องได้รับการกระตุ้นเพื่อส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการเสริมสร้างพัฒนา สามารถนำพลังสร้างสรรค์มาใช้ประโยชน์ในสังคม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2541, หน้า 25) พ่อ แม่ ครู และผู้ใกล้ชิดเด็กพึงตระหนักถึงความสำคัญ ให้ความสนใจอย่างจริงจัง และสนับสนุนเป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนเองอย่างเต็มที่ จะได้เจริญเติบโตเป็นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์และเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์อันเป็นสิ่งที่ประเทศชาติต้องการยิ่ง (อารี พันธมณี, 2540, หน้า 70)

ระบบการศึกษาในโรงเรียนโดยทั่วไปนั้น พบว่าศักยภาพของเด็กไม่ได้รับการพัฒนาให้ถึงขีดสุด เพราะโครงสร้างองค์กรของโรงเรียน การได้รับแรงกดดันด้วยการสอบ และระบบหลักสูตรที่เหมือนกันทั่วประเทศ ทำให้บรรยากาศของโรงเรียนขาดอิสระ ขาดบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความเพลิดเพลิน ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก็แสดงออกได้ยาก แม้เด็กจะมีศักยภาพในด้านความคิดสร้างสรรค์อยู่มากก็ตาม (อุทัย ดุลยเกษม, 2542, หน้า 20) นักวิชาการและนักการศึกษาต่างก็ตระหนักและเห็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการแก้ปัญหาเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบ

การวัดและประเมินผลซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการจัดการศึกษา จึงได้นำแนวคิดในการประเมินตามสภาพที่แท้จริง ให้เข้ามามีบทบาทต่อการจัดการศึกษาให้มากขึ้น (รังสรรค์ มณีเล็ก, ม.ป.ป, หน้า 1) การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมหลักฐาน ผลงาน รายงาน การปฏิบัติ ในเหตุการณ์หรือสภาพตามจริง ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ครอบคลุม อย่างนุ่มนวล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินผลที่ได้โดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (เผียน ไชยศรี, ม.ป.ป, หน้า 1) การประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงานดีเด่น เป็นรูปแบบหนึ่งของการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งเป็นการประเมินผลงานที่แท้จริงที่นักเรียนแสดงหรือกระทำและสร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง นักเรียนจำเป็นต้องแสดงทักษะหรือกระบวนการหรือสร้างผลงานที่แสดงถึงสิ่งที่รู้และสามารถกระทำได้มากกว่าการตอบข้อสอบแบบเลือกตอบ ซึ่งอาจวัดได้เพียงความสามารถในการจำหรือการทำข้อสอบเท่านั้น (ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์, 2541, หน้า 94-95) การประเมินแฟ้มงานจึงเป็นวิธีการที่ให้สารสนเทศเกี่ยวกับพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล สามารถมองเห็นรายละเอียดของพัฒนาการจุดเด่นจุดด้อยในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งครูและนักเรียน มีโอกาสที่จะใช้สารสนเทศในแฟ้มงานพัฒนาตนเองได้ นอกจากนี้การใช้การประเมินแฟ้มส่งมอบนักเรียนเมื่อขึ้นชั้นเป็นโอกาสที่ครูจะเข้าใจนักเรียนได้ดี ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์, 2539, หน้า 57-64)

การวัดความคิดสร้างสรรค์จากแฟ้มสะสมงานนั้น สามารถทำได้โดยการพิจารณาคุณภาพของผลงาน ซึ่งจัดเป็นการวัดในระดับลึกกว่าการวัดโดยใช้แบบทดสอบ (กรมวิชาการ, 2539ก, หน้า 65) จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน และความคิดสร้างสรรค์พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน สามารถประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ตรงกับสภาพจริง กิจกรรมการเรียนการสอนของครู ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาทั้งด้านสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนดี เพราะนักเรียนได้ทราบความก้าวหน้าของตนเองในด้านการเรียนทุกกระยะ สามารถตรวจสอบได้และแก้ไขปรับปรุงจนกว่าจะได้ผลงานที่สมบูรณ์ที่สุด ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักวางแผนและทำงานเป็น มีวินัยในตนเอง กล้าแสดงออก ทำงานสะอาดเรียบร้อย สร้างแรงจูงใจในการเรียนแก่ผู้เรียน และกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น นักเรียนจึงเกิดความรู้สึกและเกิดความรู้สึที่ดีต่อการเรียนการสอน โดยใช้แฟ้มสะสมงานจากการศึกษางานวิจัยของ ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช, นารีย์ วงศ์ไผ่, ธันวา มากเหลือ, ประภากร กองตาพันธ์ (ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช, 2540, นารีย์ วงศ์ไผ่, 2541, ธันวา มากเหลือ, 254, ประภากร กองตาพันธ์, 2541) เกี่ยวกับการใช้แฟ้มสะสมงานพบว่า การประเมินแฟ้มสะสมงานของนักเรียนโดยครู เพื่อน และผู้ปกครองนั้นเพียง

แต่ตั้งหัวข้อไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ จากนั้นผู้ประเมินจะแสดงความคิดเห็นว่ามีความคิดสร้างสรรค์อย่างไร เช่น “ตกแต่งแฟ้มอย่างสวยงาม” “วาดภาพตามจินตนาการของตนเองได้” ซึ่งส่วนใหญ่จะประเมินความคิดสร้างสรรค์ในเชิงศิลปะเท่านั้น แต่ยังขาดการประเมินตามธรรมชาติของเนื้อหาวิชาและลักษณะของผลงาน ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะสร้างเกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ในแฟ้มสะสมงาน โดยมุ่งตอบคำถามการวิจัยครั้งนี้ว่า การใช้เกณฑ์ให้คะแนนมีคุณภาพด้านความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงเช่นเดียวกับการตัดสินคุณภาพ โดยให้เป็นคะแนนหรือไม่ ด้วยการตรวจสอบคุณภาพของผลงาน โดยจะกำหนดเกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ในแฟ้มสะสมงานวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมี การระบุเกณฑ์ (Criteria) ประเมินผลงานและคุณภาพ (Quality) ของผลงานในแต่ละเกณฑ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์ในแฟ้มสะสมงานวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อสร้างเกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ในแฟ้มสะสมงานวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อสร้างคู่มือในการใช้เกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ในแฟ้มสะสมงานวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาข้อมูลจากแฟ้มสะสมงานวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

1. ความคิดริเริ่ม (Originality)
2. ความคิดคล่อง (Fluency)
3. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดคล่อง (Fluency) และความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างจากผู้อื่น มีความน่าสนใจ โดดเด่น เช่น การตั้งชื่อเรื่องได้แปลกใหม่ ไม่ซ้ำกับผู้อื่น การเสนอแนวความคิดใหม่ที่เป็นของตนเอง

ความคิดคล่อง (Fluency) หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาถ้อยคำได้อย่างคล่องแคล่ว การนำถ้อยคำมาเรียงประโยคที่ได้ใจความ การใช้คำได้ตรงความหมาย เช่น การเขียนเรียงความ สามารถใช้สำนวนโวหารหรือเลือกใช้ภาษาได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย ไม่ใช่ภาษาพูดในภาษาเขียน หรือใช้คำเชื่อมซ้ำกัน

ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความสามารถในการขยายความคิดหลักให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือความคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งให้สมบูรณ์ เช่น การขยายความให้รายละเอียดชัดเจน การลำดับเนื้อหาเพื่อให้เรื่องดำเนินไปในทำนองเดียวกัน แสดงถึงความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาสละสลวยไพเราะ ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ การสะกดคำถูกต้อง ลายมือสวยงาม ทำงานสะอาดเรียบร้อย

แฟ้มสะสมงาน หมายถึง แฟ้มที่มีการรวบรวมผลงานและบันทึกความก้าวหน้า ที่คิดสรรแล้วของนักเรียน ซึ่งรวบรวมมาจากบริบท ในช่วงเวลาต่างๆ โดยที่กระบวนการรวบรวมจะประกอบด้วยการประเมิน และการประสานร่วมมือระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครอง โดยมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การเรียนรู้ของนักเรียน

เกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง เกณฑ์ในการให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ในแฟ้มสะสมวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ เกณฑ์ให้คะแนน การเขียนเรียงความ เกณฑ์ให้คะแนนการแต่งบทร้อยกรอง เกณฑ์ให้คะแนน การแต่งคำขวัญ เกณฑ์ให้คะแนนแผนผังความคิด เกณฑ์ให้คะแนนการเขียนโฆษณา และเกณฑ์ให้คะแนน การแต่งนิทาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. เพื่อให้ได้เกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ ในแฟ้มสะสมงานวิชาภาษาไทยตามการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)
2. เพื่อให้ครูผู้สอนใช้เป็นแนวทาง ในการส่งเสริมและกระตุ้นให้นักเรียนผลิตผลงานในแฟ้มสะสมงานอย่างมีคุณค่า